

Területi Statisztika

Közzététel: 2025. augusztus 1.

A tanulmány címe:

A magyarországi régiók társadalmi innovációs potenciáljának mérése és összehasonlító elemzése, 2001–2022

Szerzők:

Tóth Géza–Varga Krisztina

<https://doi.org/10.15196/TS650402>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 65. évfolyam 4. számában megjelent, Tóth Géza–Varga Krisztina által írt, A magyarországi régiók társadalmi innovációs potenciáljának mérése és összehasonlító elemzése, 2001–2022 c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A magyarországi régiók társadalmi innovációs potenciáljának mérése és összehasonlító elemzése, 2001–2022

Measurement and comparative analysis of the social innovation potential of Hungarian regions, 2001–2022

Tóth, Géza

Miskolci Egyetem,
Központi Statisztikai Hivatal
E-mail: geza.toth@ksh.hu

Varga, Krisztina

Miskolci Egyetem
E-mail:
krisztina.varga.t@uni-miskolc.hu

A szerzők azt a célt tűzték maguk elé, hogy társadalmi innovációs szempontból vizsgálják a hazai tervezési-statisztikai régiókat. A társadalmi innováció és a jóllét fejlesztése szoros kapcsolatban áll egymással, mivel mindkettő a társadalmi rendszerek javítására, az emberek életminőségének növelésére, valamint a fenntartható fejlődés elősegítésére irányul. A társadalmi innovációs potenciál meghatározásának, valamint a jólléti mutatók elemzésének célja a társadalmi változások és az életminőséget javító kezdeményezések hatékonyságának mérhetővé tétele. Ezek a mutatók hozzájárulnak ahhoz, hogy a döntéshozók és a kutatók átfogóan jellemezhessék a társadalmi rendszerek állapotát, valamint fejlődését és fejlesztési lehetőségeit. A szerzők jelen tanulmányuk keretei között a korábbi kutatásuk eredményeképpen megalkotott, a szakirodalmi előzmények alapján összeállított indikátorrendszert alkalmazták a társadalmi innováció mérésére, jelen esetben az indikátorok felülvizsgálata során meghatározott változtatási javaslatok beépítésével. A tanulmány a társadalmi innovációs potenciál és a jóllét közötti kapcsolat számszerűsítése érdekében – a területi folyamatok viszonylagos lassúsága miatt – a 2001 és 2022 közötti térbeli jólléti folyamatokat és azok népmozgalmi mutatókkal való kapcsolatát elemezte régiószinten. Ehhez a szerzők a települési szintű korábbi eredményeiket a népességadatok alkalmazásával regionális szinten súlyozták. Vizsgálataik alapján kijelenthető, hogy a települések

Kulcsszavak:
társadalmi innovációs potenciál,
jóllét,
életminőség,
térbeli folyamatok,
népmozgalmi mutatók,
régiók

jogállásával és nagyságával párhuzamosan nő a társadalmi innovációs potenciál értéke, ugyanakkor az egyes kategóriák közötti különbség csökkent 2022-re. A 2022-es helyzetről megállapítható, hogy az térbeli szempontból alapvetően megegyezik más területi fejlettséggel, illetve jólléttel kapcsolatos vizsgálatok eredményeivel. Kutatásuk során a szerzők figyelmet fordítottak a heterogenitás és a dependencia kérdéseire is. Az eredmények alapján kijelenthető, hogy a heterogenitás mind országosan, mind pedig a régiókon belül csökkent, ugyanakkor a dependencia országos szinten nőtt, viszont a régiók egy részében csökkent. További kutatási eredmény, hogy a társadalmi innovációs potenciál növekedésével párhuzamosan országos átlagban csökkent a települések természetes fogyása, és mérséklődött a településekről történő elvándorlás is.

The authors set the goal of examining the domestic planning statistical regions from a social innovation perspective. Social innovation and well-being development are closely related, as both aim to improve social systems, enhance people's quality of life and promote sustainable development. The purpose of defining social innovation potential and analysing well-being indicators is to measure the effectiveness of social change and quality of life initiatives. These indicators provide decision-makers and researchers to comprehensively characterize the state of social systems, as well as their development and potential for improvement. In the context of this study, the authors have applied the indicator framework developed as a result of their previous research, based on the literature review, to measure social innovation, in this case incorporating the recommendations for change identified in the indicator review. In order to quantify the relationship

between social innovation potential and well-being, and given the relative slowness of territorial processes, the authors analysed spatial well-being trends between 2001 and 2022 and their relationship with demographic indicators at regional level. To do this, their previous results at the municipal level were weighted at the regional level using population data. The results show that the value of social innovation potential increases with the status and size of the municipalities, while the difference between the categories decreases by 2022. For 2022, the spatial picture is broadly similar to the results of other studies on territorial development and well-being. In their analysis the authors have also paid attention to issues of heterogeneity and dependency. The results show that heterogeneity has decreased both nationally and within regions, while dependency has increased nationally and decreased in some regions. Another result of this research is that, in parallel with the increase in the social innovation potential, the natural decrease in the number of settlements and the rate of emigration from settlements has decreased on average across the country.

Keywords:

social innovation potential,
well-being,
quality of life,
spatial processes,
demographic indicators,
regions

Beküldve: 2024. november 15.

Elfogadva: 2025. január 20.

Bevezetés

Jelen elemzésünk célja a társadalmi innováció azon legfontosabb folyamatainak feltérképezése volt, amellyel összevethetők korábbi eredményeink (Varga–Tóth 2021, Nagy–Tóth 2021). Emiatt – a területi folyamatok viszonylag lassú változása okán – hosszabb időtáv elemzését kíséreltük meg. Így esett a választásunk a legutóbbi 3 népszámlálási évre (2001, 2011 és 2022), és mutatóinkat – lehetőség szerint – vagy ezekből az évekből, vagy pedig a hozzájuk leginkább közelálló évekből gyűjtöttük össze. Korábbi tanulmányunkban bemutattuk, hogy a társadalmi innovációs potenciál is felfogható egyfajta jóléti mutatóként (Tóth 2024a). A társadalmi innovációs potenciállal együtt öt jóléti megközelítést elemeztünk járási szinten: a pusztán gazdasági alapokat

vizsgáló járási gazdasági erőt (Tóth 2024b), az Alkire (2002) által javasolt dimenziókon alapuló jólléti megközelítést, az emberi fejlettségi mutatót (human development index – HDI), a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által használt komplex fejlettségi mutatót, valamint a hazai viszonyokra adaptált, ún. objektív jóllét modellt (Koós 2015). Vizsgálatunk egyik legfontosabb következtetése – a járási gazdasági erőn kívül – az, hogy bár a különböző jólléti megközelítések más adatokon, illetve módszertani háttérrel alapultak, mégis elemzéseink egymáshoz igen hasonló eredményt hoztak. Mindezek alapján jelen tanulmány keretei között a társadalmi innovációs potenciál számításával a 2001 és 2022 közötti térbeli jólléti folyamatokat vizsgáljuk, és annak a főbb népmozgalmi mutatókkal való kapcsolatát elemezzük.

Szakirodalmi áttekintés

Korábbi kutatásaink alapján (Varga–Tóth 2021, Veresné Somosi et al. 2023, Tóth et al. 2024) összefoglaltuk a társadalmi innováció különböző megközelítéseinek főbb jellemzőit és fókuszpontjait. A társadalmi innováció új válaszokkal szolgál a társadalmi és gazdasági kihívásokra, miközben elősegíti a társadalmi kölcsönhatásokat, valamint javítja az életminőséget és a jóllétet. Véleményünk szerint érdemes részletesebben is feltárni a társadalmi innováció és a jóllét javítása közötti összefüggéseket, mivel ezek segíthetik a döntéshozókat olyan politikák kidolgozásában, amelyek az életminőség javítását támogatják.

A társadalmi innováció fogalma a 18. század közepén kezdett kibontakozni és elméletté válni (Veresné Somosi–Varga 2021). A fogalom fejlődésének első szakasza (18–19. század) az egyházi tanokra és a szociológiára épült, előzetes szakasznak tekinthető, és a fogalom meghatározásához köthető. A következő szakaszban (20. század) az innováció elméletté válása, valamint a technikai, gazdasági és társadalmi innovációk szétválasztása került előtérbe. Majd a 2000-es évek első évtizedében a társadalmi szükségletek kielégítésére szolgáló megoldások, innovatív ötletek és együttműködések szerepeltek a középpontban. 2010-től kezdve a figyelem az egyének bevonásán alapuló társadalmi részvételre, valamint az életkörülményeket javító társadalmi folyamatok tanulmányozására helyeződött át, folyamatorientált megközelítést alkalmazva. A társadalmi innováció elméletének egyik kiemelt irányzata a társadalmi problémák megoldása révén az életminőség javítását emeli ki (Pol–Ville 2009, Peyton Young 2011).

Murray et al. (2010) a társadalmi innováció fogalmát a társadalmi átalakulás és formálódás, új termékek, szolgáltatások és programok fejlesztése, szervezeti változások és társadalmi vállalkozások megjelenése, valamint egy új kormányzati és közösségi döntéshozatali modell kialakulása szempontjából határozzák meg. A társadalmi kezdeményezéseket a társadalom tagjai indítják el, és azok konkrét szükségletek kielégítésére szerveződnek. A társadalmi kapcsolatok átalakulását követően új forgatókönyvek és megoldások javítják az életminőséget, lehetőséget teremtve a fejlődésre (CRISES 2012).

A társadalmi innovációs kezdeményezések alapvető célja az életminőség növelése. A társadalmi innováció talán legfontosabb küldetése a társadalmi értékek megteremtése, az életminőség javítása és a fenntartható fejlődés elősegítése (Howaldt et al. 2014, Phills et al. 2008). A társadalmi innováció lehetőséget kínál az életminőség javítására (Pol–Ville 2009), fontos kérdés azonban, hogy ez miként mérhető. A szakirodalmi ajánlások alapján több lehetőség is ismert (Lipták 2017, Veresné Somosi–Balaton 2021), de kevés kísérlet történt a társadalmi innováció és az életminőség, jóllét közötti kapcsolat tényleges számszerűsítésére. Az egyik megközelítés az egy főre jutó bruttó hazai termék (gross domestic product – GDP) és a HDI indikátorainak bizonyos területi adaptációját követi (Lipták 2017). A HDI – mint a társadalmi jólét egyik lehetséges mutatója – három társadalmi-gazdasági dimenziót határoz meg:

- hosszú és egészséges élet,
- iskolázottság,
- megfelelő életszínvonal.

A HDI egy összetett mérési rendszer, amely azért javasolt a GDP helyettesítésére a társadalmi jólét mércéjeként, mert a gazdasági növekedés mérése szükséges, de nem elegendő feltétele a jóllét meghatározásának. A tudományos párbeszédben évtizedek óta intenzív vita folyik az életszínvonal és az életminőség méréséről, valamint a jóllét vizsgálatáról. Egyetértés van abban, hogy a GDP önmagában kevésbé alkalmas mérőeszköz, azonban még nem találtak konszenzusos megoldást a helyettesítésére (György 2024). A jóllét tágabban értelmezhető, ugyanis magában foglalja az egyéni boldogságot, egészséget és az életminőséget is.

2007-ben az Európai Bizottság egy átfogó konferenciát szervezett, amelynek középpontjában a fejlődés mérésére legalkalmasabb mutatók szerepeltek. Ezek közül az egyik a HDI, amely elsőként kísérte meg az országok jólétét intézményesített keretek között, indikátorral számszerűsíteni, olyan pénzügyi szempontokon túlmutató elemeket beépítve, mint például a születéskor várható élettartam, az írástudás és az oktatásban való részvétel. Az összetett mutatók fő célja, hogy az adott problémát a lehető legteljesebben jellemezzék egyetlen mérőszámmal. Ebben az értelemben a HDI alternatívát kínál a GDP helyett a társadalmi jólét mérésére. Értéke 0 és 1 közötti, ahol 1 a maximális fejlettségi szintet jelenti. A mutató három indikátor átlagolásával jön létre, amelyek az ismert dimenziók mentén a következők szerint értelmezhetők (KSH 2008): a „hosszú és egészséges élet” mutató a születéskor várható élettartammal, az „iskolázottság” mutató a felnőttek írástudási arányával és az iskolázottsági arányokkal, a „megfelelő életszínvonal” mutató pedig az egy főre jutó, vásárlóerő-paritással korrigált GDP-vel mérhető. Jelenleg a HDI-t 189 országra számítják, amelyek a következő négy csoportba sorolhatók: nagyon magas, magas, közepes és alacsony humán fejlettségű országok. Az index megalkotása jelentős lépés volt az országok jólétének mérésében, egyszerű és átlátható indikátort biztosítva, fejlesztése és kiegészítése azonban indokolt. Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) ezt részben megoldotta az egyenlőtlenséggel korrigált humán fejlettségi mutató (inequality-adjusted human

development index – IHDI) létrehozásával, amely figyelembe veszi a regionális egyenlőtlenségeket, mivel számos szakirodalmi forrás foglalkozik a regionalitás kérdéseivel is.

A társadalmi innováció és a jóllét két egymással összefüggő fogalom, amelyek kulcsszerepet játszanak a társadalom fejlődésében és fenntarthatóságában. A társadalmi innováció új ötletek, stratégiák, projektek kidolgozását és megvalósítását jelenti, amelyek a társadalmi szükségletek és kihívások kezelésére irányulnak, míg a jóllét az egyének és közösségek átfogó, a pénzügyi jólétén túli életminőségét foglalja magában.

A társadalmi innovációs potenciál egy közösség vagy társadalom azon képességét jelenti, amely képes újító megoldásokat létrehozni, elfogadni és megvalósítani a társadalmi problémák megoldása érdekében. A társadalmi innovációs potenciált befolyásoló tényezők a következők (EC 2013, Schmitz et al. 2013):

- humán tőke: a lakosság képzettsége, készségei és kreativitása,
- gazdasági erőforrások: a pénzügyi források rendelkezésre állása az innováció támogatására,
- társadalmi tőke: hálózatok, bizalom és együttműködő kapcsolatok,
- társadalmi igények: szükségletek, igények, elkötelezettség és attitűdök,
- intézményi keretek: politikák, irányítás és támogató struktúrák, amelyek elősegítik az innovációt.

Az életminőség az egyének és a közösségek átfogó jólétét jelenti, a következő dimenziókat felölelve (Szigeti 2016):

- jólét: gazdasági stabilitás, jövedelem és foglalkoztatás,
- jóllét: a jólét az egyéni boldogság és életelégedettség szubjektív észlelésével kiegészítve,
- egészség: fizikai és mentális egészség, valamint az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés,
- oktatás: minőségi oktatáshoz és élethosszig tartó tanulási lehetőségekhez való hozzáférés,
- társas kapcsolatok: családi kötelek, közösségi részvétel és társadalmi hálózatok,
- környezet: a természeti és épített környezet minősége, lakhatási feltételek,
- politikai keretek: irányítás és a közéletben való részvétel lehetőségei.

Lundvall (1992) szerint az innovációs rendszerek magukban foglalják azon különböző szereplők és intézmények közötti interakciókat, amelyek hozzájárulnak az innovációs folyamathoz. Egy erős innovációs rendszer növelheti a társadalmi innovációs potenciált, ami gazdasági növekedéshez és jobb életminőséghez vezethet. Putnam (2000) rámutat arra, hogy a társadalmi tőke – hálózatok, normák és bizalom – elősegíti az együttműködést és koordinációt a kölcsönös előnyök elérése érdekében. A magas társadalmi tőke fokozhatja a társadalmi innovációs potenciált, amely a kollektív problémamegoldáson és a közösségi reziliencián keresztül javíthatja az életminőséget. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés és a lakosság általános egészségi állapota kritikus tényezők a társadalmi innovációs tevékenységek fenntartásához. Az egészségesebb lakosság nagyobb valószínűséggel vesz részt innovatív gyakorlatokban, ami jobb életminőséghez vezet (Mulgan et al. 2007). A gazdasági erőforrások biztosítják a társadalmi

innovációs kezdeményezésekhez szükséges finanszírozást és infrastruktúrát. Korábbi kutatásaink, valamint szakirodalmi források alapján kijelenthető, hogy a magasabb társadalmi innovációs potenciállal és jobb életminőséggel rendelkező régiók, gazdaságilag stabilak és magasabb a jövedelmi szintjük (Hidalgo–Hausmann 2009). Az erőforrásokhoz és a hálózatokhoz való jobb hozzáférés miatt a városi területeknek gyakran magasabb a társadalmi innovációs potenciálja, ugyanakkor az innovatív vidéki projektek szintén jelentősen javítják az életminőséget azért, hogy helyspecifikus igényekre adnak választ (Murray et al. 2010).

A társadalmi innovációs folyamat mérésére, a társadalmi innovációs képességek és potenciál meghatározására fókuszáló vizsgálatoknak nincs egységesen elfogadott módszertana. Ahogy a társadalmi innováció fogalma esetében, úgy a társadalmi kezdeményezések vizsgálata, mérési indikátorainak meghatározása is átfogó elemzést követel. A szakirodalmi ajánlásokban megfogalmazott módszerek áttekintését követően kijelenthető (Veresné Somosi–Varga 2021), hogy a társadalmi innováció mérési módszertana a különböző mérési szinteken eltérő mutatók használatára épül. Az egyes módszerek – főként az elérhető adatok eltérő köréből kifolyólag – területi egységenként változhatnak. A különböző területi folyamatok mérésébe bevont mutatók mennyisége, típusa, valamint súlya az adott szinten értelmezhető és elérhető adatok függvényében határozható meg.

A társadalmi innovációs potenciál számítása

A társadalmi innovációs potenciál mérésére korábbi kutatásaink során egy, a szakirodalom alapján összeállított indikátorrendszert alkalmaztunk (Benedek et al. 2015). Jelen tanulmányban – az átláthatóbb struktúra érdekében – a komplex társadalmi innovációs potenciál indikátorait táblázatban mutatjuk be, input, output és hatásindikátorok csoportjaira bontva. A települési szintű társadalmi innovációs potenciál komplex mutatóját 2019-ben fejlesztette ki kutatócsoportunk, és az elemzésbe bevont változókat azóta többször is felülvizsgáltuk. A társadalmi innováció mérésére jelen esetben is a szakirodalmi előzmények alapján összeállított indikátorrendszert alkalmaztuk, beépítve a felülvizsgálat során meghatározott változtatási irányokat (például új mutatók bevonása, egyes mutatók cseréje vagy elhagyása). A települési szintű társadalmi innováció mérésére alkalmas indikátorrendszer 3 részből áll: input, output és hatásindikátorok. Vizsgálatunkban mindhárom csoportban egyaránt 7 mutató szerepel. A mutatószámrendszer összeállításánál tekintetbe kellett venni, hogy a mutatók nem mindig azonos irányba mutatnak, vagyis van olyan mutató, mely esetében az indikátor növekedése, de van olyan is, ahol a csökkenése tekinthető pozitívnak. Ennek megfelelően míg például a munkanélküliségi aránynál az alacsonyabb érték jelenti a pozitívumot, addig a foglalkoztatottak aránya esetében pedig minél magasabb az érték, annál kedvezőbb a helyzet a társadalmi innováció vonatkozásában. Az olyan mutatók esetében, ahol az alacsony értékek jelentik a kedvező helyzetet, a mutatók reciprokát számítottuk. Minden indikátorcsoportban normalizáltuk a mutatókat annak érdekében, hogy az eltérő skálájú adataink

egymással összemérhetők legyenek. Minden egyes mutatócsoportban a normalizált adatok átlagát számoltuk ki. A számítások során súlyozást nem végeztünk.

1. táblázat

A társadalmi innovációs potenciál input és output indikátorai
Input and output indicators of social innovation potential

Indikátorcsoport	Indikátor
Input indikátorok	
Intézményi tényező	1. Nonprofit vállalkozások száma ezer lakosra (2001, 2011, 2022)
Telephelyi tényező	2. Működő vállalkozások száma ezer lakosra (2001, 2011, 2022)
Humán tényezők	3. A gyermeknépesség aránya a lakónépességből (2001, 2011, 2022)
	4. Száz gyermekkorúra jutó időskorú (2001, 2011, 2022)
	5. Eltartottsági ráta (a gyermek [0–14 éves] és az idős népesség [65–éves] a 15–64 éves népesség százalékában) (2001, 2011, 2022)
	6. A 7 éves és idősebb népességből az általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya (az iskolát el nem végzettekkel együtt) (2001, 2011, 2022)
Aktivitási tényező	7. Foglalkoztatottak aránya (2001, 2011, 2022)
Output indikátorok	
Gazdasági tényező	1. Közfoglalkoztatottak aránya a 15–64 éves népességhez viszonyítva (2006, 2011, 2022)
Kulturális tényező	2. Kulturális rendezvényeken részt vevők ezer főre jutó száma (2001, 2011, 2022)
Szociális tényezők	3. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményhez kapcsolódó pénzbeli ellátásra felhasznált összeg átlaga (2006, 2011, 2022)
	4. Szociális étkeztetésben részesülők ezer lakosra jutó száma (2001, 2011, 2022)
	5. Házi segítségnyújtásban részesülők ezer lakosra jutó száma (2001, 2011, 2022)
	6. Munkanélküliségi arány (2001, 2011, 2022)
Egészségügyi tényező	7. Egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó betegforgalom (2001, 2011, 2022)
Hatásindikátorok	
Szociális feltételek tényezői	1. Egy lakosra jutó jövedelem (ezer forint) (2001, 2011, 2022)
	2. A 7 éves és idősebb népességből a gimnáziumi és annál magasabb végzettséggel rendelkezők aránya (2001, 2011, 2022)
Családi viszonyok tényezői	3. Egyszemélyes háztartások aránya (2001, 2011, 2022)
Biztonságérzet tényezője	4. Három és több gyermekkel rendelkező családok aránya (2001, 2011, 2022)
	5. Regisztrált bűncselekmények ezer lakosra jutó száma (2001, 2011, 2022)
Társadalmi infrastruktúra tényezője	6. Tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézmények működő férőhelyeinek ezer lakosra jutó száma (2001, 2011, 2022)
Környezeti feltételek tényezője	7. Önkormányzati zöldfelület ezer főre (2008, 2011, 2022)

Forrás: saját szerkesztés Veresné Somosi et al. (2023) alapján.

Eredmények

A települési eredményeket – a népességadatok felhasználásával – régiós szintre súlyoztunk. Az elsődleges megállapításokat régiós szinten ez alapján tettük meg.

2022-ben régiós viszonylatban a főváros, illetve Pest vármegye van a legkedvezőbb, Dél-Dunántúl pedig a legrosszabb helyzetben, igaz a társadalmi innovációs potenciálja csak kismértékben különbözik Észak- és Dél-Alföldtől. Az országos átlaghoz képest Budapest kiemelkedő szerepe némileg csökkent a vizsgált időszakban, és hasonló a visszaesés Nyugat-Dunántúl tekintetében is. A többi régióban az országos átlaghoz mért változás két utóbbi régióénál kisebb mértékű.

A súlyozásokat elvégeztük települési jogállás, valamint népességnagyság-kategóriák szerint is. Települési jogállás vonatkozásában megállapíthatjuk azt, hogy minél magasabb a települések jogállása, annál nagyobb a társadalmi innovációs potenciál értéke. Kedvező fejleménynek tekinthetjük, hogy míg a főváros és a községek társadalmi innovációs potenciálját az országos átlag százalékában mérve és a kettő közötti különbséget kiszámítva 2001-ben még 48,7, addig 2022-ben 35,2 százalékpontot kapunk, ami a jogállások közötti különbségek csökkenésére utal.

Településnagyság-kategóriák szerint a népességszám növekedésével párhuzamosan a társadalmi innovációs potenciál is nő. Viszont nem a legnépesebb, a 100 000 fő feletti, hanem az 50 000 és 100 000 fő közötti települések társadalmi innovációs potenciálja a legmagasabb. A legalacsonyabb, azaz az 500 fő alatti és az 50 000 és 100 000 fő közötti települések országos átlaghoz mért társadalmi innovációs potenciálja közötti különbség is csökkent, ugyanis 2001-ben még 54,4 százalékpont volt, ami 2022-re 36,4-re mérséklődött.

2. táblázat

A társadalmi innovációs potenciál súlyozott átlagai régiók, települési jogállás és népességnagyság-kategóriák szerint

Weighted averages of social innovation potential by regions, settlement status, and population size categories

Megnevezés	2001	2011	2022
Országos átlag	0,199	0,178	0,163
Régiók szerint			
Budapest	0,256	0,220	0,201
Pest vármegye	0,217	0,190	0,179
Közép-Dunántúl	0,198	0,178	0,160
Nyugat-Dunántúl	0,205	0,178	0,160
Dél-Dunántúl	0,181	0,161	0,143
Észak-Magyarország	0,173	0,159	0,147
Észak-Alföld	0,174	0,160	0,145
Dél-Alföld	0,178	0,162	0,147

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(Folytatás.)

Megnevezés	2001	2011	2022
Települési jogállás szerint			
Főváros	0,256	0,220	0,201
Megyei jogú város	0,218	0,189	0,170
Város	0,192	0,173	0,155
Nagyközség	0,173	0,159	0,150
Község	0,159	0,151	0,143
Népességnagyság-kategóriák szerint			
– 499 fő	0,135	0,129	0,127
500 – 1 000 fő	0,151	0,144	0,136
1 000 – 1 999 fő	0,160	0,150	0,140
2 000 – 4 999 fő	0,172	0,159	0,148
5 000 – 9 999 fő	0,181	0,165	0,153
10 000 – 19 999 fő	0,198	0,175	0,159
20 000 – 49 999 fő	0,214	0,189	0,170
50 000 – 100 000 fő	0,244	0,206	0,187
100 001 – fő	0,230	0,201	0,183

Heterogenitás vs. dependencia

A területi adatok általános jellemzője a heterogenitás, illetve a dependencia. A térbeli heterogenitás a térbeli jelenségek instabilitását jelenti, mely a térbeli egységek sajátosságainak, másoktól való különbözőségeinek következménye. A térbeli dependencia lényegében függvényszerű viszonyt jelent ugyanazon változó különböző helyeken mért értékei között (Varga 2002).

A következőkben e két tényezőt együttesen vizsgáljuk. A heterogenitás elemzéséhez a súlyozott Gini-együtthatót alkalmaztuk. Az együttható képlete a következő (Major–Nemes–Nagy 1999):

$$G_s = \frac{1}{2\bar{y}_s} \sum_i \sum_j \frac{f_i f_j}{\left(\sum_i f_i\right)^2} |y_i - y_j| \quad (1)$$

ahol y_i a társadalmi innovációs potenciál értéke az i . területegységben, $\bar{y} = y_i$ súlyozott átlaga.

A dependencia méréséhez a Moran I statisztikát használtuk:

$$I = \frac{N}{\sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N D_{ij}} \frac{\sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N (x_i - \bar{x})(x_j - \bar{x}) D_{ij}}{\sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x})^2} \quad (2)$$

ahol N a területegységek száma, x_i és x_j a vizsgálni kívánt változó értéke az egyes területegységekben, $\bar{x}$ a vizsgált mutató számtani átlaga, a D_{ij} a szomszédsági mátrix. Jelen esetben a királynő szomszédságot alkalmaztuk.

A mutató a következő tartományokban és módon értelmezendő:

- $I > -1/N-1$, pozitív térbeli autokorreláció,
- $I = -1/N-1$, nincs térbeli autokorreláció,
- $I < -1/N-1$, negatív térbeli autokorreláció.

A Moran-féle I -1 és $+1$ között vehet fel értéket, minél közelebb van -1 -hez, annál erősebb a negatív autokorreláció, és minél közelebb van $+1$ -hez, annál jelentősebb a pozitív autokorreláció jelensége, míg a 0 az autokorreláció hiányát mutatja (Dusek 2004).

Az alapvető térbeli folyamatokról azt állapíthatjuk meg, hogy a heterogenitás mind országosan, mind pedig a régiókon belül csökkent. Míg a legnagyobb heterogenitást Dél-Dunántúlon, addig a legkisebbet Budapesten figyelhetjük meg. Ezzel szemben országos szinten növekedett a dependencia. Nem általános ez a folyamat a régiókban, hiszen míg a régiók felében növekedés volt a vizsgált időszakban, addig a többiben visszaesés. Azt viszont minden esetben kijelenthetjük, hogy a társadalmi innovációs potenciál minden régióban, illetve országosan is erős pozitív autokorrelációt mutat.

3. táblázat

A társadalmi innovációs potenciál súlyozott GINI és Moran I mutatói
Weighted GINI and Moran's I indicators of social innovation potential

Régiók	Súlyozott Gini-együttható			Moran-féle I		
	2001	2011	2022	2001	2011	2022
Budapest	0,05	0,04	0,04	0,501	0,510	0,442
Pest vármegye	0,10	0,08	0,07	0,651	0,634	0,627
Közép-Dunántúl	0,09	0,07	0,06	0,390	0,429	0,528
Nyugat-Dunántúl	0,12	0,07	0,07	0,357	0,345	0,450
Dél-Dunántúl	0,12	0,10	0,09	0,269	0,270	0,342
Észak-Magyarország	0,12	0,10	0,09	0,395	0,375	0,315
Észak-Alföld	0,12	0,10	0,07	0,268	0,256	0,259
Dél-Alföld	0,10	0,08	0,07	0,399	0,330	0,445
Országos átlag	0,16	0,12	0,11	0,534	0,496	0,564

A társadalmi innovációs potenciál térbeli mintázata

A térképes vizsgálat során doboztérképeket használtunk. Az ilyen térképek a box-plot, azaz dobozdiagramok módszeréből indulnak ki. Vízszintes dobozdiagram esetében a doboz bal széle jelzi az adatsor alsó kvartilisének (Q_1), a jobb széle pedig az adatsor felső kvartilisének (Q_3) értékét, így a kettő közötti távolság az ún. interkvartilis terjedelem, ahol az adatok középső 50%-a található. A doboz közepén lévő vonal az adatok mediánja, vagyis az az érték, aminél az adatsor elemeinek a fele kisebb, a fele pedig nagyobb. A doboztól balra található vízszintes vonal az adatsor minimumáig tart, így míg ez az adatok alsó 25%-ának, addig a doboztól jobbra található, az adatsor maximumáig tartó vonal az adatok felső 25%-ának tartományát mutatja.

A doboztérkép (Anselin 1994) a dobozdiagramok mögött meghúzódó ötlet térképezési megfelelője. A kiindulópont ismét egy kvantilis térkép, pontosabban egy kvar-

tilis térkép. A négy kategória azonban hat rekeszre bővül annak érdekében, hogy külön azonosítsák az alsó és a felső kiugró értékeket. A kiugró értékek meghatározása az interkvartilis tartomány (IQR) többszörösének, a 75 és 25%-os értékek közötti különbségnek a függvénye.

A számításokat elvégeztük mind 2022-re, mind 2001-re. A társadalmi innovációs potenciál 2022-es eredményét térkép formájában közöljük. Ez természetesen önmagában nem hozott különleges eredményt. Sokkal fontosabbnak tartjuk a két év besorolásának összevetését, melynek során azt vizsgáltuk, hogy az adott település 2001-ről 2022-re rontott-e a besorolásán, vagyis kedvezőtlenebb negyedbe került-e országos viszonylatban, vagy éppen javult az adott település relatív pozíciója. A medián romlása természetesen követi a vármegyék társadalmi innovációs potenciáljának változását. Fontos kimutatni azokat a településeket, melyeken az átlagosnál nagyobb volt a visszaesés, s így rontottak a relatív pozícióikon, illetve azokat, melyek – még ha stagnáltak is, vagy csak kis visszaesést mutattak – mégis elérték azt, hogy a vizsgált vármegyéken belüli relatív pozícióik javultak. A számítások végzéséhez a GeoDa 1.22.0.2 szoftvert használtuk.

A társadalmi innovációs potenciál nagyságának kialakításában az input indikátoroknak van a legnagyobb szerepe, hisz a legtöbb település esetén e csoport értékei a legmagasabbak. Ebben az eredmények teljességgel megegyeznek korábbi kutatásunkéival (Varga–Tóth 2021, Nagy–Tóth 2021). A 2022-es helyzetről megállapítható, hogy a térbeli jellemzők alapvetően megegyeznek más területi fejlettséggel, illetve jól léttel kapcsolatos vizsgálat eredményeivel. Legkedvezőbb helyzetben a főváros kerületei és a Budapesti agglomeráció települései vannak. Országos viszonylatban kedvező helyzetben vannak Északnyugat-Magyarország települései, illetve a vármegyeszékhelyek és vonzáskörzeteik. Kedvezőtlen helyzet jellemzi az országhatár menti külső, illetve a vármegyehatár menti belső perifériákat. Korábbi munkánkban is ezt állapíthattuk meg (Veresné Somosi et al. 2023).

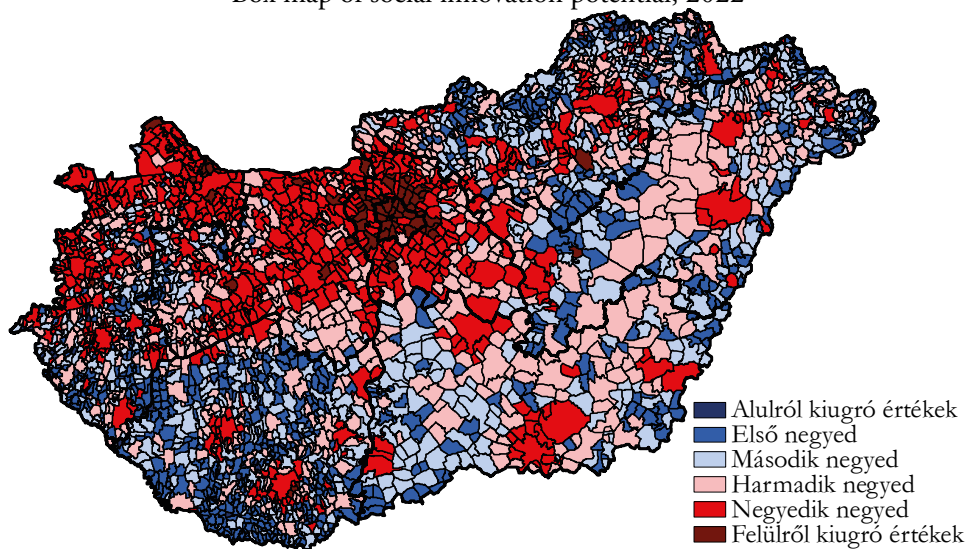
A vizsgálatunk keretei között meghatározott doboztérkép (1. ábra) alapján kijelenthető, hogy 824 település esetén figyelhetünk meg pozícióvesztést. A legnagyobb népességű, pozícióvesztést elszenvedő települések: Győr, Székesfehérvár, Szombathely, Budapest 10. kerület, Sopron, Budapest 19. kerület, Veszprém, Zalaegerszeg, Szigetszentmiklós, Mosonmagyaróvár.

2001 és 2022 között 1644 település pozíciója változatlan maradt. 709 település pozíciója javult. A tíz legnagyobb pozíciójavulást a következő települések mutatták: Budapest 8. kerület, Gyömrő, Veresegyház, Pécel, Mezőkövesd, Hajdúsámson, Hajdúhadház, Maglód, Erdőkertes, Piliscsaba.

Országos átlagot tekintve a népesség több mint kétharmada azonos pozícióban maradt 2001 és 2022 között (2. ábra). A régiók között a legjelentősebb változást Nyugat-Dunántúl mutatta, ahol a népesség több mint fele más relatív pozícióba került 2022-ben, mint amiben 2001-ben volt. A 2022-es népesség arányában míg a legjelentősebb pozícióvesztés Nyugat-Dunántúlon, addig jelentősebb pozíciójavítás Pest vármegyében történt (4. táblázat).

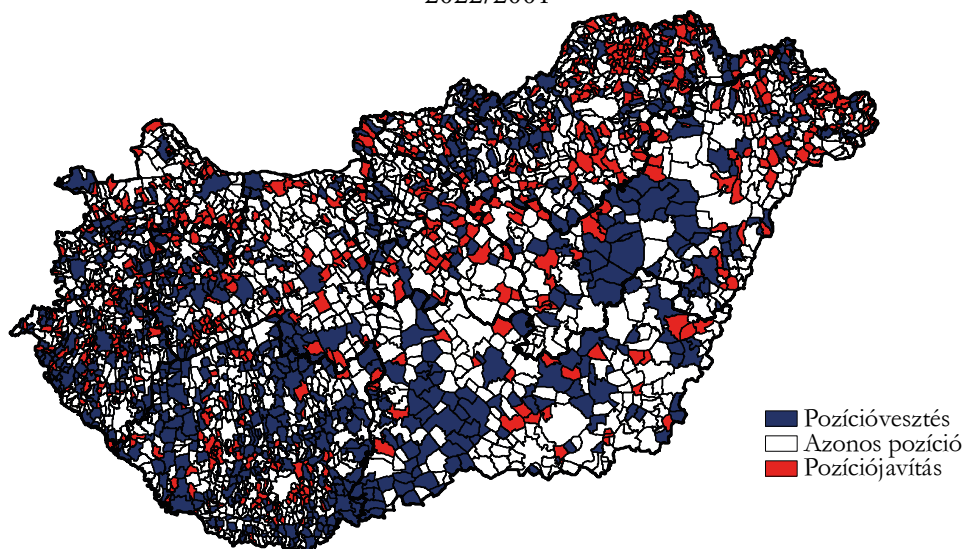
1. ábra

A társadalmi innovációs potenciál doboztérképe, 2022
Box map of social innovation potential, 2022

2. ábra

**A települések relatív pozícióváltozása a társadalmi
innovációs potenciál alapján, 2022/2001**
Changes in the relative position of settlements based on social innovation potential,
2022/2001

4. táblázat

A régiók népességének megoszlása a települések társadalmi innovációs potenciáljának relatív pozícióváltozása alapján, 2022

Distribution of the population of regions based on the relative change in the social innovation potential of settlements, 2022

(%)

Megnevezés	Buda- pest	Pest vármegye	Közép- Dunán- túl	Nyugat- Dunán- túl	Dél- Dunán- túl	Észak- Magyar- ország	Észak- Alföld	Dél- Alföld	Összesen
Pozícióvesztés	9,1	22,6	30,1	48,5	41,0	26,7	22,0	28,3	26,4
Azonos pozíció	86,6	62,8	62,6	43,5	53,2	61,4	66,6	68,3	65,2
Pozíciójavítás	4,3	14,6	7,3	8,0	5,8	11,9	11,4	3,4	8,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Országos átlagot tekintve az azonos pozícióban maradó település átlagos népessége (3841 fő) magasabb, mint a pozíciójukat veszítő, illetve javító településeké. A régiók közötti különbségek visszatükrözik a településszerkezeti különbségeket. Megállapíthatjuk, hogy a társadalmi innovációs potenciál tekintetében a népesebb települések esetén csak ritkán van változás, ami a területi folyamatok stabilitására utal. A pozíciójukat javító települések átlagos népességszáma (1143 fő) jelentősen elmarad a hazai települések átlagától (5. táblázat).

5. táblázat

A régiók átlagos népessége a települések társadalmi innovációs potenciáljának relatív pozícióváltozása alapján, 2022

Average population of regions based on the relative change in the social innovation potential of settlements, 2022

(fő)

Megnevezés	Buda- pest	Pest vármegye	Közép- Dunán- túl	Nyugat- Dunán- túl	Dél- Dunán- túl	Észak- Magyar- ország	Észak- Alföld	Dél- Alföld	Átlag
Pozícióvesztés	51 686	9 722	3 785	2 801	1 501	2 289	3 708	4 022	3 106
Azonos pozíció	77 785	7 459	2 862	1 349	1 432	2 263	4 682	5 907	3 841
Pozíciójavítás	73 802	4 415	899	495	497	710	1 578	1 436	1 143
Átlag	74 208	7 118	2 634	1 521	1 314	1 800	3 650	4 766	3 048

Főbb népmozgalmi mutatók a települések társadalmi innovációs potenciálja alapján

A következőkben azt vizsgáljuk, hogy a társadalmi innovációs potenciál területi különbségei mennyiben tükröződnek más statisztikai mutatókban. Olyan mutatókat kerestünk, melyek egyrészt közvetve jól szemléltetik a társadalmi jóllétet, másrészt pedig az indikátorrendszer kialakításánál azokat nem használtunk fel. Az ezer lakosra jutó

természetes szaporodást/fogyást, illetve az ezer lakosra jutó vándorlási egyenleget választottuk, és ezeket a mutatókat a 2001 és 2022 közötti időszakra számítottuk ki.

Megállapítható, hogy a társadalmi innovációs potenciál növekedésével párhuzamosan országos átlagban csökken a települések természetes fogyása. Észak-Alföld, Dél-Dunántúl, illetve Pest vármegye felülről kiugró társadalmi innovációs potenciálú településeit természetes szaporodás jellemzi, szemben az országos negatív trendekkel. A régiókon belül nem mindig mutatkozik az országos trend, vagyis a társadalmi innovációs potenciál javulását nem minden esetben követi a természetes fogyás/szaporodás javulása (6. táblázat).

6. táblázat

**Ezer lakosra jutó természetes szaporodás/fogyás
a települések társadalmi innovációs potenciálja szerint, 2001–2022**

Natural increase/decline per thousand inhabitants according to
the social innovation potential of settlements, 2001–2022

(ezrelék)

Megnevezés	Buda- pest	Pest vármegye	Közép- Dunán- túl	Nyugat- Dunán- túl	Dél- Dunán- túl	Észak- Magyar- ország	Észak- Alföld	Dél- Alföld	Átlag
Alulról kiugró értékek	–	–	–14,6	–16,7	–8,0	–19,2	–19,4	–	–14,5
Első negyed	–	1,4	–7,8	–9,3	–6,6	–4,4	–4,6	–9,5	–6,2
Második negyed	–	–7,6	–9,6	–10,2	–6,7	–4,7	–2,6	–7,3	–5,5
Harmadik negyed	–4,5	–4,2	–4,7	–7,0	–6,2	–5,3	–3,1	–6,3	–5,1
Negyedik negyed	–4,2	–2,0	–3,6	–3,6	–4,2	–4,5	–2,4	–3,5	–3,3
Felülről kiugró értékek	–3,8	0,3	–1,4	–0,4	2,0	–4,3	21,8	–	–2,9
Átlag	–3,9	–1,6	–4,0	–4,5	–5,5	–4,8	–2,8	–5,6	–4,0

Az országos átlagot tekintve hasonló kijelentést tehetünk az ezer lakosra jutó vándorlási egyenlegről is. A társadalmi innovációs potenciál növekedésével párhuzamosan a településekről történő elvándorlás mértéke csökken, olyannyira, hogy a negyedik negyed és a felülről kiugró értékekkel jellemzett településeket odavándorlás jellemzi (7. táblázat). Az országos trendek ellenére, a régiókon belül egészen más a legjobb helyzetű, felülről kiugró értékkel rendelkező települések pozíciója. Ebben a kategóriában míg Nyugat-, Dél- és Közép-Dunántúl, valamint Pest vármegye esetében jelentős az odavándorlás, addig Észak-Alföld esetében a legnagyobb az elvándorlás.

7. táblázat

Ezer lakosra jutó vándorlási egyenleg a települések társadalmi innovációs potenciálja szerint, 2001–2022

Migration balance per thousand inhabitants according to the social innovation potential of settlements, 2001–2022

(ezrelék)

Megnevezés	Buda- pest	Pest vármegye	Közép- Dunán- túl	Nyugat- Dunán- túl	Dél- Dunán- túl	Észak- Magyar- ország	Észak- Alföld	Dél- Alföld	Átlag
Alulról kiugró értékek	–	–	–25,4	–5,9	–20,4	–7,9	–1,7	–	–10,7
Első negyed	–	–0,3	–5,6	–4,4	–7,9	–7,0	–7,0	–6,5	–6,9
Második negyed	–	4,4	0,5	0,1	–3,0	–5,8	–6,9	–3,6	–4,5
Harmadik negyed	3,4	3,6	–1,3	0,6	–1,0	–3,7	–4,5	–2,2	–2,2
Negyedik negyed	1,3	8,9	1,5	2,8	–1,0	–3,7	–2,0	0,3	1,6
Felülről kiugró értékek	0,4	17,8	15,3	24,0	19,5	–2,1	–25,6	–	4,0
Átlag	0,6	11,0	0,9	2,6	–2,1	–4,5	–4,3	–1,7	0,0

Ezután arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a relatív pozíció változása tükröződik-e a demográfiai folyamatokban. A természetes szaporodás/fogyás országos átlagát tekintve ez nem mutatkozik meg egyértelműen. Az igaz, hogy a pozíciójukat veszítő települések természetes fogyása nagyobb az országos átlagnál, viszont a pozíciójukat javító településekké jelentősebb mértékű az azonos pozícióban maradó településekenél. A relatív pozíció változása és a természetes fogyás kapcsolata csak Dél-Dunántúl és Észak-Alföld esetében mutatkozik meg (8. táblázat).

8. táblázat

Természetes szaporodás/fogyás a települések társadalmi innovációs potenciáljának relatív pozícióváltozása szerint, 2001–2022

Natural increase/decline according to the relative change in the social innovation potential of settlements, 2001–2022

(ezrelék)

Megnevezés	Buda- pest	Pest vármegye	Közép- Dunán- túl	Nyugat- Dunán- túl	Dél- Dunán- túl	Észak- Magyar- ország	Észak- Alföld	Dél- Alföld	Átlag
Pozícióvesztés	–3,8	–1,1	–3,7	–3,9	–6,5	–4,9	–3,1	–6,6	–4,4
Azonos pozíció	–3,9	–1,7	–4,1	–4,8	–4,8	–4,6	–2,8	–5,1	–3,8
Pozíciójavítás	–4,1	–1,7	–4,9	–6,5	–4,2	–5,2	–2,6	–7,2	–4,0
Összesen	–3,9	–1,6	–4,0	–4,5	–5,5	–4,8	–2,8	–5,6	–4,0

A vándorlási egyenleg tekintetében a relatív pozíció változása már az előzőeknél pontosabban kimutatható (9. táblázat). Mind országosan, mind pedig a 8 régióból 5 esetében a relatív pozíció változása és a vándorlási egyenleg között van kapcsolat, hiszen legrosszabb a pozícióvesztő települések helyzete, melyeknél kedvezőbb az azonos pozíciójú településeké, s a legjobb helyzetben a javuló pozíciójú települések vannak.

9. táblázat

Ezer lakosra jutó vándorlási egyenleg a települések társadalmi innovációs potenciáljának relatív pozícióváltozása szerint, 2001–2022
Migration balance per thousand inhabitants according to the relative change in the social innovation potential of settlements, 2001–2022

(ezrelék)

Megnevezés	Buda- pest	Pest vármegye	Közép- Dunán- túl	Nyugat- Dunán- túl	Dél- Dunán- túl	Észak- Magyar- ország	Észak- Alföld	Dél- Alföld	Átlag
Pozícióvesztés	1,2	10,0	−1,9	1,7	−2,2	−6,2	−5,8	−3,4	−1,1
Azonos pozíció	0,7	10,0	1,8	2,9	−2,5	−4,1	−4,0	−0,9	0,3
Pozíciójavítás	−3,0	17,1	6,4	7,2	2,3	−2,2	−2,9	−4,0	3,5
Összesen	0,6	11,0	0,9	2,6	−2,1	−4,5	−4,3	−1,7	0,0

Következtetések

Kutatásunk a társadalmi innovációs potenciál és a jóllét közötti kapcsolat meghatározására fókuszált. A társadalmi innováció és az életminőség javítása szorosan összefüggő fogalmak, azonban kevés kísérlet történt ezen kapcsolat számszerűsítésére. Jelen tanulmányban – a területi folyamatok viszonylagos lassúsága miatt – a 2001 és 2022 közötti térbeli jólléti folyamatokat és azok népmozgalmi mutatókkal való kapcsolatát elemeztük régiószinten. Ehhez a települési szintű korábbi eredményeinket a népességszámok alkalmazásával regionális szinten súlyoztuk. Vizsgálataink alapján kijelenthető, hogy a települések jogállásával és nagyságával párhuzamosan nő a társadalmi innovációs potenciál értéke, ugyanakkor az egyes kategóriák közötti különbség csökkent 2022-re. A területi adatok általános jellemzője a heterogenitás, valamint a dependencia, így ezek vizsgálatát szintén elvégeztük a Gini-együttható és a Local Moran I mutató alkalmazásával. Eredményeink alapján a heterogenitás mind országosan, mind pedig a régiókon belül csökkent, és noha a dependencia országos szinten nőtt, a régiók egy részében csökkent. Vizsgáltuk továbbá a társadalmi innovációs potenciál növekedésével párhuzamosan jelentkező folyamatokat is, azaz azt, hogy országos átlagban csökkent a települések természetes fogyása, valamint csökkent a településekről történő elvándorlás mértéke is. A pozíció relatív változásának demográfiai folyamatokban való tükröződését szintén elemeztük. Kiindulásként megállapítottuk, hogy a természetes szaporodás és fogyás országos átlagát tekintve nem azonosítható egyértelmű kapcsolat. A pozíciójukat veszítő települések természetes fogyása nagyobb az

országos átlagnál, viszont a pozíciójukat javító településeké pedig nagyobb az azonos pozícióban maradókénál. A vándorlási egyenleg tekintetében mind országosan, mind pedig a régiók többségében a pozíció relatív változása és a vándorlási egyenleg között kapcsolat mutatható ki, miszerint a társadalmi innováció szempontjából pozícióvesztő települések a legkedvezőtlenebb, a szintén ezen szemponttól javuló pozíciójú települések a legkedvezőbb helyzetben vannak a vándorlási egyenlegük tekintetében.

A társadalmi innovációs potenciál és a jóllét közötti kapcsolat összetett, sokrétű. Szakirodalmi megközelítések és empirikus kutatásaink alapján kijelenthető, hogy az oktatás, a gazdasági stabilitás, a társadalmi tőke és a támogató intézmények révén növekvő társadalmi innovációs potenciál jelentős javulást hozhat a jóllét terén. A döntéshozóknak és a fejlesztési folyamatokban érintetteknek célszerű arra összpontosítaniuk, hogy olyan környezetet teremtsenek, amely elősegíti az innovációt és a társadalmi szükségletek kielégítését, végső soron pedig hozzájárul a közösségek jóllétéhez és fejlődéséhez.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány a Tématerületi Kiválósági Program 2021 – Nemzeti kutatások alprogram keretében, a TKP2021-NKTA-22 azonosítási számú Creative Region III. projekt részeként, az NKFIH támogatásával valósult meg.

IRODALOM

- ALKIRE, S. (2002): Dimensions of human development *World Development* 30 (2): 181–255.
[https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(01\)00109-7](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(01)00109-7)
- ANSELIN, L. (1994): Exploratory spatial data analysis and geographic information systems. In: PAINHO, M. (ed.): *New tools for spatial analysis* pp. 45–54., Eurostat, Luxembourg.
- BENEDEK, J.–KOCZISZKY, GY.–VERESNÉ SOMOSI, M.–BALATON, K. (2015): Regionális társadalmi innováció generálása szakértői rendszer segítségével *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek* 12 (2): 4–22.
- DUSEK, T. (2004): *A területi elemzések alapjai* Regionális Tudományi Tanulmányok 10. ELTE Regionális Földrajzi Tanszék – MTA–ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest.
- EUROPEAN COMMISSION [EC] (2013): *Social innovation research in the European Union – approaches, findings and future directions – policy review* Publications Office of the European Union.
<https://data.europa.eu/doi/10.2777/12639>
- GYÖRGY, L. (2024): *A középosztály forradalma* Budapest.
- HIDALGO, C. A.–HAUSMANN, R. (2009): The building blocks of economic complexity *Proceedings of the National Academy of Sciences* 106 (26): 10570–10575.
<https://doi.org/10.1073/pnas.0900943106>
- HOWALDT, J.–BUTZIN, A.–DOMANSKI, D.–KALETKA, C. (2014): *Theoretical approaches to social innovation – a critical literature review. A deliverable of the project: 'social innovation: driving force of social change' (SIDRIVE)* Sozialforschungsstelle, Dortmund.

- KOÓS, B. (2015): A magyar településállomány objektív jól-lét alapú differenciálódása. In: HERVAINÉ SZABÓ, GY.–BARÁTH, G. (szerk.): *Inkluzív társadalom – Jól-lét – Társadalmi részvétel* pp. 85–94., Kodolányi János Főiskola (KJF), Székesfehérvár.
- LIPTÁK, K. (2017): Települési humán potenciál vizsgálata Magyarországon *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek* 14 (2): 55–65.
- LUNDVALL, B. A. (1992): *National systems of innovation: towards a theory of innovation and interactive learning* Anthem Press, London–New York.
- MAJOR, K.–NEMES-NAGY, J. (1999): Területi jövedelemegyenlőtlenségek a kilencvenes években *Statisztikai Szemle* 77 (6): 397–421.
- MULGAN, G.–TUCKER, S.–ALI, R.–SANDERS, B. (2007): *Social innovation: what it is, why it matters and how it can be accelerated* The Young Foundation, London.
- MURRAY, R.–CAULIER-GRICE, J.–MULGAN, G. (2010): *The open book of social innovation* The Young Foundation, London.
- NAGY, Z.–TÓTH, G. (2021): A társadalmi innováció mérési lehetőségei Borsod-Abaúj-Zemplén megye települései példáján. In: SIKOS, T. T. (szerk.): *Társadalmi innováció – társadalmi jólét* pp. 187–217., Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest.
- PEYTON YOUNG, H. (2011): The dynamics of social innovation *Proceedings of the National Academy of Sciences* 108 (Supplement 4): 21285–21291.
<https://doi.org/10.1073/pnas.1100973108>
- PHILLS, J. A.–DEIGLMEIER, K.–MILLER, D. T. (2008): Rediscovering social innovation *Stanford Social Innovation Review* 6 (4): 34–43.
<https://doi.org/10.48558/GBJY-GJ47>
- POL, E.–VILLE, S. (2009): Social innovation: buzz word or enduring term? *The Journal of Socio-Economics* 38 (6): 878–885. <http://dx.doi.org/10.1016/j.socec.2009.02.011>
- PUTNAM, R. D. (2000): *Bowling alone: the collapse and revival of American community* Simon and Schuster, New York.
- SCHMITZ, B.–KRLEV, G.–MILDENBERGER, G.–BUND, E.–HUBRICH, D. (2013): *Paving the way to measurement – a blueprint for social innovation metrics. A short guide to the research for policy makers. A deliverable of the project: “the theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe” (TEPSIE)* European Commission – 7th Framework Programme.
- SZIGETI, F. (2016): Az életminőség mérési rendszerei *Educatio* (1): 130–139.
- TÓTH, G. (2024a): A társadalmi innovációs potenciál és a területi jóllét számszerűsítésének lehetőségei *Statisztikai Szemle* 102 (7): 679–713.
<https://doi.org/10.20311/stat2024.07.hu0679>
- TÓTH, G. (2024b): Agglomerációk, településegységek és vonzáskörzetek Magyarországon, 2024 *Területi Statisztika* 64 (3): 356–379. <https://doi.org/10.15196/TS640304>
- TÓTH, G.–VARGA, K.–BENKÓ, K. F.–DÁVID, L. D. (2024): Social innovation potential and economic power: the example of Hungarian districts *Journal of Infrastructure, Policy and Development* 8 (2): 3042. <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i3.3042>
- VARGA, A. (2002): Térökonometria *Statisztikai Szemle* 80 (4): 354–370.
- VARGA, K.–TÓTH, G. (2021): Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései társadalmi innovációs potenciáljának térstatistikai elemzése. In: SIKOS T., T. (szerk.): *Társadalmi innováció – társadalmi jólét* pp. 219–251., Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest.

- VERESNÉ SOMOSI, M.–BALATON, K. (2021): A társadalmi innováció fogalma. In: SIKOS T., T. (szerk.): *Társadalmi innováció – társadalmi jólét* pp. 11–25., Ludovika Kiadó, Budapest.
- VERESNÉ SOMOSI, M.–TÓTH, G.–VARGA, K. (2023): A magyarországi járások versenyelőnyének elemzése társadalmi innovációs potenciál alapján, 2020 *Területi Statisztika* 63 (4): 445–465. <https://doi.org/10.15196/TS630402>
- VERESNÉ SOMOSI, M.–VARGA, K. (2021): *Conceptualisation as a tool in understanding social innovation – methods, case studies, practices* University of Miskolc, Faculty of Economics, Miskolc.

INTERNETES FORRÁSOK

- CENTRE DE RECHERCHE SUR LES INNOVATIONS SOCIALES [CRISES] (2012): <https://crises.uqam.ca/> (letöltve: 2024. november)
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL [KSH] (2008): A humán fejlettségi mutató *Statisztikai Tükör* 2: 85. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel308042.pdf> (letöltve: 2024. november)